

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 48, GOD. III, BEOGRAD, UTORAK, 24. JUN 2008.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 8. jula

MIXER

Piše: Saša Ilić

MRTAV PESNIK KOJI JE OSTAO U ŽIVOTU

Mirko Kovač pod paskom „narodne“ kritike od Gubilišta do Grada u zrcalu

Mirko Kovač je danas jedan od najneomiljenijih pisaca u Srbiji. Razloga za tu nepopularnost, reklo bi se, ima mnogo. Ovdvašnja književna zajednica ga odavno već ne smatra svojim autorom. Beogradska tema *Kristalnih rešetaka*, Kovačevog prvog postbeogradskog romana, svakako nije doprinela tome. Njegov kritički diskurs, međutim, oduvek je bilo teško prihvatiti bilo da se radilo o prozi ili esejima. To pokazuje istorija jugoslovenske književnosti druge polovine XX veka. Nedavno je u Beogradu objavljen Kovačev najnoviji roman *Grad u zrcalu*. Tema je Dubrovnik i odnos hercegovačkog zaleđa prema ovoj prestonici kulture. Postavlja se pitanje da li će i ova knjiga proći kao *Kristalne rešetke*, koje je kritičarka Tatjana Rosić okarakterisala kao *malaksalo i nevešto* štivo. Reč je o Dubrovniku iz autorovog detinjstva. Ko zna kako će ga lokalni žreci protumačiti. Kao provokaciju ili kao krunu jednog književnog opusa? Beograd i Dubrovnik naizgled nemaju dodirnih tačaka, kao što bi neki želeli da dokažu kako ih ni između Kovačevog *starog* i *novog* opusa nema. Kovačevo neprestano podsećanja na srpska nedela iz prošlosti mogu uticati da se neko priseti kako su baš ta dva urbana centra imala i te kakve veze u godini Kovačevog odlaska iz Beograda. Stoga se pitanje prevladavanja prošlosti ponovo vraća poput bumeranga, a roman *Grad u zrcalu* ga, čak i indirektno, pokreće isto tako snažno kao što je pre gotovo pola veka autorov kratki roman *Gubilište* postavljao slično pitanje.

JUGOSLOVENSKA PERSPEKTIVA: POVIKA OKO GUBILIŠTA

Pojava Kovačevog kratkog romana *Gubilište* 1962. godine, izazvala je čitav niz kritičkih napisa u jugoslovenskoj štampi. Postavlja se pitanje, zbog čega je baš ovaj roman izazvao takve reakcije. Ukoliko ste u rukama imali to izdanje iz 1962, mogli ste se i sami uveriti da se na tim stranicama guste, poetske proze teško može rekonstruisati fabula. U poslednjem broju nedeljnika *NIN*, u decembru 1962. godine pojavio se prvi intervju Mirka Kovača. U tom kratkom razgovoru sa piscem, markiran je fantastičan motiv smrtonosnog sunca koji bi se u *Gubilištu* mogao okarakterisati kao osnovni motivacioni kompleks. S tim u vezi, Mirko Kovač ovako odgovara na pitanje novinara: „Nikada nisam verovao da je to što sija svetlost. Svetlost mora biti nevidljiva da bi se nadali u nju. U *Gubilištu* sunce nije provereno.“ Samo mesec dana kasnije, u istom nedeljniku je objavljena kritika Zorana Gluščevića u kojoj autor detektuje izvesnu (*ne*)usklađenost između *realnog* i *simboličkog* u Kovačevom romanu. Odnosno, Gluščević nalazi da ovakav spoj predstavlja na neki na-

OBJAVLJENE KNJIGE MIRKA KOVAČA U SRBIJI POSLE 1991.

1. Mirko Kovač, *Bodež u srcu*, Beogradski krug, Beograd 1995.
2. Mirko Kovač, *Na odru*, Apatridi B92, Beograd 1996.
3. *Najlepše pripovetke Mirka Kovača*, priredila Vesna Janković, Prosveta, Beograd 2001.
4. Mirko Kovač, *Kristalne rešetke*, Forum pisaca, Beograd 2001.
5. Filip David, Mirko Kovač: *Knjiga pisama: 1992-1995*, Forum pisaca, Beograd 2003.
6. Mirko Kovač, *Grad u zrcalu*, Samizdat B92, Beograd 2008.

čin oksimoronski diskurs, koji povezuje nespojive registre, te njegov kritičarski *savet mladom piscu* ide u pravcu savladavanja *literarne hibridizacije*, ma šta to značilo. Talas pravog napada usledio je u maju iste godine, kada je u beogradskom nedeljniku *Svet*, u više nastavaka objavljena polemika oko *Gubilišta*. Napad je otpočeo tekstem „*Gubilište* na optuženičkoj klupi“, koji je predstavljao izveštaj sa javne debate koju je u Mostaru organizovala omladinska socijalistička organizacija u prisustvu *političara, javnih i kulturnih radnika*. Njihove optužbe bi se mogle svesti na nekoliko generelanih zamerki koje su se uobličile tokom rasprave: roman je *nemoralan, reakcionaran, šovinistički i konfuzan, koristi imena postojećih ljudi iz Bileće, a karaktere i moralne osobine Hercegovaca predstavlja nerealno*. Očigledno je da se jedan deo javnosti zabrinuo zbog književne reprezentacije socijalističke stvarnosti, pa je sa lokalnog nivoa pokrenuo polemiku preko partijske omladinske organizacije. Uz ovaj tekst je objavljena i jedna fotografija Bileće na kojoj je revolucionarno

MIXER

Saša Ilić: Mrtav pesnik koji je ostao u životu

CEMENT

Nemanja Mitrović: (S)misaona havarija

ARMATURA

Bojan Tončić: O kovčegu, većini i krvi

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Napred Srbijo!

BULEVAR ZVEZDA

HADŽI ANTIĆ, Dragan

Foto: Aleksandar Veljković

Vukadin ili Župljanin, pitanje je sad

spomen-obeležje iz centra grada koje je dodatno trebalo da učvrsti socijalističku reprezentaciju i stabilizuje sećanje na recentnu prošlost, „uzdrmanu“ romaneskom fikcijom Mirka Kovača. U svojoj knjizi *Savremena jugoslovenska literatura*, Sveta Lukić piše o prilikama s kraja pedesetih i početka šezdesetih godina, svrstavajući Kovača u tzv. „rezervnu“ generaciju najmlađih pisaca. Pritom, Lukić jedan segment posvećuje upravo problemu književne politike i odnosu Partije prema kulturnom životu. Stoga on trenutak s početka šezdesetih vidi kao vreme „kolebanja između dve koncepcije kulture ... tj. između američke i sovjetske koncepcije“. Lukić ovaj period opisuje kao vreme koje je nastupilo nakon dedogmatizacije jugoslovenske literature, odnosno kao doba koje je došlo posle oslobađanja od agitpropovske direktne cenzure. No, veli Lukić, ideološka cenzura i partijska reakcija doživele su takođe izvesne transformacije. Naime, Partija više nije morala direktno da interveniše, već je svoj uticaj ostvarivala preko svojih ljudi u redovima samih književnika, koji su „tada smatrani oficijelnim piscima“. Takođe, u to vreme se formira i poseban tip ljudi „koji dobrovoljno, čak namećući se, hoće da služe kao veza između Partije i književnosti“. Lukić na-

vodi da su inicijative ovih ljudi bile *naročito opasne*. Tako su direktne akcije partijskih foruma usledile nakon istupanja Branke Čopića 1960. u moskovskim *Književnim novinama* gde je on dao svoj osvrt na jugoslovensku književnu scenu, kao i povodom prevoda Pasternakovog *Doktora Živaga* na srpsko-hrvatski 1962. Reakcija na Kovačevo *Gubilište* usledila je svakako zbog dubokog narušavanja „socijalističkog shvatanja“ jugoslovenskog čoveka i kulture.

(DE)STABILIZACIJA SEĆANJA

S druge strane, trebalo bi imati na umu da se paralelno sa agitpropovskim periodom u jugoslovenskoj kulturi razvijao još jedan proces karakterističan za partijsko delovanje na svim društvenim *frontovima*. Radi se naravno o učvršćivanju sećanja na rat i revoluciju. Naime, SKJ je preko svojih subordinisanih organizacija kao što su SUBNOR i SOJ vodila politiku rigidnog sećanja na recentnu prošlost. To se manifestovalo u neverovatnom tempu proizvodnje *mesta sećanja* u Jugoslaviji. Tako je pojava fotografije spomen-obeležja u Bileći kao novinske opreme tek-

sta u nedeljniku *Svet* bila vrlo pažljivo koordinirana. Očigledno je postojala veza između *nesocijalističkog shvatanja* u književnosti i narušavanja *koncepta sećanja* u ideološkoj strukturi jugoslovenskog društva, koja se zasnivala na varijabilnom fenomenu jugoslovenstva kao i na tekovinama revolucije. Jedno istraživanje pokazuje da se u periodu od 1945. do 1961. na teritoriji Jugoslavije izgradio neverovatan broj memorijalnih lokaliteta (preko 10 000) u vidu partizanskih grobalja, pojedinačnih spomenika, bista, parkova, časama i spomen-ploča. U takvu vrstu znamenja spada i spomenik iz Bileće (sa fotografije), književnog toposa Mirka Kovača, kome je on u literaturi oduzeo revolucionarni patos i naselio ga polusvetom, bivšim robijašima i prostitutkama.

U narednim brojevima nedeljnika *Svet*, otvorena je rubrika u kojoj su objavljivana pisma čitalaca kao svojevrsni nastavak polemike oko *Gubilišta*. Indikativno je da su se u toj javnoj prepisci pojavila imena urednika Muharema Pervića i Milosava Mirkovića koji su potpisali prvo izdanje ovog romana u novosadskom izdavačkom preduzeću Progres. Nije isključeno da su se iza potpisa napadača krila neka poznatija imena iz sveta tadašnje književne i političke javnosti. Zanimljivo je pismo pod naslovom „Pro et contra“ koje je potpisao čitalac Naim Tuće. On u jednom delu svog pisma kaže sledeće:

„Kod Kovača mi se ne sviđa ni kako svet slika, kako ga zamišlja, jer to je zamisao pisca šund literature koja ima sve negativno u sebi, a o čemu je govorio drug Tito na poslednjem Kongresu SOJ“. Ovo navodim kao primer formule, karakteristične za polemički diskurs ranih šezdesetih godina, gde se kategorija odgovornosti u svakom procenjivanju društvene i umetničke vrednosti prenosila na tzv. *višu instancu* - partiju ili lidera. Naime, te 1962. godine organizovan je Kongres Socijalističke omladine Jugoslavije na kome je Tito održao jedan od svojih govora o kulturi. O tome nas izveštava list *Komunist*, koji je s pažnjom pratio sve pomake u kulturnoj politici Jugoslavije. Saradnik *Komunista*, Branko Prnjat je čitav niz tekstova posvetio *teorijskim dostignućima* s pomenutog Kongresa. U tekstu „O stvaralaštvu mladih“, on izveštava javnost o temama rasprava koje su vođene u uoči Kongresa. Pritom ističe probleme „vaskrsavanja pojedinih mitova iz prošlosti“ i „pojave komercijalizma i neukusa u kulturi“.

Da li se navodi jedno zanimljivo viđenje intelektualca u socijalističkoj revolucionarnoj svakodnevi. Branko Prnjat piše sledeće: „Pojedini su se intelektualci po prvi put našli pred zbiljom života, pred njenim burnim plahovitim maticama, pa su se kao neplivači okrenuli tražeći *pojas za spasavanje* u prošlosti.“. Biće to centralne teme Titovog govora na VII Kongresu SOJ. Ako se prisetimo kako je formulisan napad na Kovačevo *Gubilište*, možemo sasvim lako da ustanovimo i poreklo kritičkih formulacija.

SRPSKA PERSPEKTIVA: PORTRET JEDNOG ĐAVOLA

Četrdeset godina kasnije, u tekstu *Pisanje ili nostalgija*, Kovač evocira svoje uspomene na jesen 1991. Odsudne noći je posetio Borislava Pekića i ispričao mu događaj koji je stavio tačku na njegov beogradski period. U tom kratkom pasažu, pisac priča o tome kako su ga punih deset sati ispitivali „neki tipovi sa *škorpi-onima* u rukama, s tamnim naočalama i crvenim beretkama. Ušli su nasilno predstavljajući se kao agenti neke tajne organizacije, možda se zvala Apis ili Crna ruka“. Kovač je ubrzo napustio Be-

ograd, ali Beograd nije napustio njega. Naime, Kovač je od početka osamdesetih ostao na opozicionoj liniji čak i kada su neke disidentske ideje iz ranijeg perioda počele da se *ostvaruju* u političkoj praksi Srbije. Takav je stav imao i u istoimenoj *Borbinj* anketi iz 1989. Međutim, glavna bitka se sada vodila oko jedne tačke, oko jedne figure koja je postala dominantna u svim sferama života. Bio je to Slobodan Milošević. Kovačeva pravovremena kritika srpskog nacionalizma i „rađanja novog čudovišta“ dovela ga je u poziciju usamljenog kritičara srpske politike, državnih književnika, kao i institucija koje su podržale ustoličenje novog režima. Interesantno je pogledati kako je netom *osvešćeno* srpsko društvo reagovalo na to. Poznata je polemika sa Emirrom Kusturicom na stranicama *Borbe* (koji je svojevremeno obećavao da će se „spaliti ako se oduži rušenje Sarajeva“). Tada je počela sistematska satanizacija jednog pisca čiji tekstovi danas zvuče kao otrežnjujuće svedočanstvo epohe. Mirko Kovač je markiran kao neprijatelj o kome je svako mogao da priča najveće gadosti bez posledica, a sve to u ime odbrane nacionalnih interesa i naravno, Slobodana Miloševića. Kusturica je u toj polemici postavio temelje za dalje uobličavanje *vražjeg portreta*. Prozvao je Kovača *miljenikom titoista*, *čovekom koji se politički angažovao tek sa pojavom Miloševića*, *piscem koji se razračunavao sa hr-*

Foto: Aleksandar Veljković

Vidim te, Stojane!

vatskim nacionalizmom pišući Malvinu u svom „luksuznom beogradskom apartmanu“, te šizofreničarem koji veruje u pojedinačni ljudski akt. Ovako se stvarao vokabular koji će se vremenom bogatiti upravo intervencijama „slobodnih mislilaca“ Miloševićeve štampe. Možda najzanimljiviji medij koji je tih godina radio za srpsku stvar bila je Duga. Ovo glasilo je pored Politike svakako najvažniji medijski proizvod toga doba koji je bolje od svih ostalih kreirao političku klimu, kulturni koncept, trasirajući miloševićevski mainstream. Urednik Duge tih godina bio je Milomir Marić.

Kovačev esej „Polja smrti“, izvanredna analiza Miloševićeve politike „iz literarnog kuta“, objavljen je u *Liberasionu* 28. februara 1992, baš u vreme pojave *Malvine* kod francuskog izdavača Rivages. Ova koincidencija je išla na ruku Kovačevim kritičarima u Beogradu. *Duga* se brzo oglasila povodom napada na predsednika. Za egzekutora je izabran novinar Zoran Bogavac, koji se proslavio tekstem „Marš mrtvih četnika“. Tako se na stranicama ovog nedeljnika pojavio svojevrsni fenomen koji valjda nije zabeležen tokom čitave vladavine Slobodana Miloševića: u okviru Bogavčevog teksta „Akviziter na poljima smrti“ preštampan je Kovačev esej iz *Liberasiona*, ali sa otisnutim cenzorskim pečatom preko „spornih“ mesta i to „zbog etičkih razloga i zakonskih ograničenja“. Bogavac je lamentirao nad kolapsom Zapada i francuske slobodarske tradicije koja je pogažena onog časa kada je objavljen Kovačev tekst. Time je, kaže dalje Bogavac, povredjen „član 36 francuskog Krivičnog zakona“, koji je predviđao kazne za uvredu nekog šefa strane države, u ovom slučaju Miloševića. Naravno, glavna teza Zorana Bogavca bila je da se radi lo o „neplaćenom oglasu“ za francusko izdanje *Malvine*. Kovača je nazvao *prorokom sa hoklice*, nadovezujući se na set uvreda koje je ranije izrekao Kusturica. Zapravo, glavni cilj srpskih nacionalista u tom trenutku bio je da izvrše reviziju Kovačevog statusa u kulturi, te da ga od proganjanog i subverzivnog autora

UNAPREĐENO KAZALO IMENA

Branko Prnjat - saradnik *Komunista* početkom šezdesetih, doajen Fakulteta političkih nauka, kulturni i javni radnik, specijalista za kulturnu politiku i implementaciju partijskih govora u teoriju književnosti. Nikada nije prestao da se bavi tim temama. Knjigu *Kulturna politika* je objavio 1979, a *Uvod u kulturnu politiku* 2005. Godine 2003. izjavio je za Politiku da *cenzura vreda dostojanstvo*.

Zoran Bogavac - novinar, urednik *Reportera* ranih osamdesetih, miloševićevac, ostao je upamćen kao militantni saradnik *Duge*, a krajem devedesetih kao urednik *Glasa Crnogoraca* u Podgorici. Pred kraj života branitelj Kosova (*Nečujna zvona: hrišćansko nasleđe Kosova*, 2006) i otkrivalac duhovnih lepota domovine: *Srbija, od zlata jabuka* (2005) proglašena je srpskom turističkom Biblijom, koju je Bogavac, kako je sam izjavio, radio pod geslom „Kad smo mi Srbi imali gusle, Evropa nije ni znala šta je kompjuter!“

pretvore u *salonskog disidenta*, *miljenika komunizma*, čoveka koji je *ašikovao sa komunističkom vlašću*. Dakako, Bogavac dijagnostikuje veliku stvaralačku krizu kod svoje žrtve i dodaje kako je Kovač „pisac koji ne ume da se suoči sa svojim vremenom“, ža-

leći što je ostavio teme kakva je bila tamna erotika i počeo da se bavi „bolesnim strastima naše aktuelne politike“, tj. figurom Bogavčevog voljenog predsedika.

U sledećem broju *Duge*, novinarka Mirjana Mojsilović-Bobić je nastavila sa analizom Kovačeve ličnosti. Njen tekst „Zbog krsta na križ“ pokušava da preispita problem konvertitstva, predstavljajući pisca kao *nabildovanog Hrvata*, a njegov odlazak u Hrvatsku kao *pomalo bolesni* čin. Osnovna teza novinarkice bila je da Mirko Kovač više nema moralni kredibilitet za kritiku srpskog nacionalizma i Slobodana Miloševića. Takođe je iskarikirala, inače cenzurisana, završetak eseja „Polja smrti“ kojim je Kovač tobože nagovestio da želi postati srpski Tomas Man. Na kraju, Bobičeva poseže za Denijem de Ružmonom i objašnjava da onaj koji traga za đavolom može jedino u sebi da ga nađe, te da je taj đavo zapravo Mirko Kovač sâm. Na kraju je sebi dozvolila i trenutak iskrenosti, ističući da joj je „malo muka“ od Kovačeve kritike koja na račun Srbije dolazi iz Hrvatske.

Srpski nacionalisti su godinama jadikovali nad esejom *Tri mrtva pesnika* Marka Ristića. Isticali su da je to „umrtvljivanje“ Miloša Crnjanskog i Rastka Petrovića bilo zlurado i neoprostivo. Niko nije rekao da je stavljanje ovih pesnika u rang sa Polom Elijrom bio zapravo jedan *rodoljubivi čin* par excellence, kao što je Kovač svojevremeno to rekao povodom svog eseja „Polja smrti“. To je dakako teško razumeti. Mirko Kovač je živ sahranjen u Beogradu, bar prema napisima u štampi i reakcijama kulturnih poslenika na njegove knjige. Njega nema u školskim programima, niti u kandidaturi za nagrade. Sada tim izvođačima kritičarskih radova treba javiti da je Kovač napisao svoj *Lament nad Beogradom*, kao i Crnjanski koji je posle Ristićevog eseja dao nešto najlepše. Po tome je pojava Kovačevog romana *Grad u zrcalu* više nego izuzetan čin.

Najnovija vest sa tržišta knjiga: Roman *Grad u zrcalu* je dvostruko nominovan za nagradu „Meša Selimović“ (Tuzla). Predložili su ga Zvonko Kovač kao selektor Hrvatske i Andrej Nikolaidis kao selektor za Crnu Goru, iako roman nije doživeo crnogorsko izdanje. Selektorka za Srbiju - Tatjana Rosić, međutim, nije ga nominovala iako je roman objavljen u Beogradu ■

CENZURISANI DELOVI ESEJA „POLJA SMRTI“

...Takođe, ne mislim da je on [Slobodan Milošević] jedini politički nekrofil na ovim prostorima, ali je činjenica da njegovi potezi izazivaju jezu i seju smrt...

...Taj nesrećnik [Slobodan Milošević] potiče iz porodice samoubica. Otac, majka i ujak izvršili su samoubistvo, ali to su podaci za psihoanalizu. Hoće li ovaj dvojni smrti, ovaj zlohudi istoričar obnoviti repertoar svojih političkih uzora [Čaušesku, Sadam Husein] iza kojih je ostala pustoš, mržnja, krv i ruševine...

...Tomas Man je jednom rekao da narod koji prihvati vladavinu bandita izvodi čin samodegradacije.

BETONJERKA POLUMESECA
Demokrate i socijalisti dele isti bol. Boli ih ona stvar za građane Srbije!

Tomislav Marković

CEMENT

Piše: Nemanja Mitrović

(S)MISAONA HAVARIJA

Igor Perišić, *Gola priča*, Plato i Institut za književnost i umetnost, Beograd 2007.

Svuda, naročito u SAD-u i Evropi, samoproklamovani filozofi, teoretičari i ideolozi komunikacije, dijaloga i konsenzusa, nedvosmislenosti i transparentnosti, neprestano pokušavaju da ponovo uspostave klasičnu etiku dokaza, diskusije i razmene. Međutim, oni su ti koji najčešće ne čitaju pažljivo, niti slušaju druge, koji su prestali da poštuju elementarna pravila filologije i interpretacije i demonstriraju naglost i dogmatizam, mešajući nauku i brbljanje kao da nemaju ni najmanji osećaj za komunikaciju ili kao da je se u suštini plaše. Strah od čega, u suštini? Zašto? To je pravo pitanje. Šta se u ovom trenutku događa, naročito oko „dekonstrukcije“ što bi moglo da objasni taj strah i dogmatizam? Izloženi najmanjim teškoćama, najmanjim komplikacijama, pri najmanjoj promeni pravila, samoproklamovani branioci komunikacije optužuju zbog odsustva pravila i zbrke, a potom dozvoljavaju sebi da sve pobrkaju na najautoritarniji način.

Žak Derida

Već na prvi pogled, knjiga *Gola priča* vrlo lako može zainteresovati radoznalog čitaoca. Podnaslov „Autopoetika i istorija u *Grobni- ci za Borisa Davidoviča* Danila Kiša, *Novom Jerusalimu* Borislava Pekića i *Fami o biciklistima* Svetislava Basare“ i indeks pojmova kao da ukazuju na nameru autora da se pozabavi preispitivanjem postmodernističkog kanona srpske književnosti uz pomoć Deride, Hejdene Vajta, Fukoa, de Mana, Sloterdajka i drugih savremenih mislilaca. Ali, ova nada će, kada bude počelo pažljivo čitanje, brzo otići u vetar iz prostog razloga što je Igoru Perišiću izgleda nedostajalo elementarno poznavanje navedenih teoretičara za obavljanje najavljenog naučnog poduhvata.

Autor *Gole priče* smatra da u postmodernizmu dolazi do nihilističkog podrivanja svih pozitivnih vrednosti (275) i on se oseća pozvanim da nam pokaže put u „novi svet koji dolazi posle postmodernizma“ (17). Do „nove utopije“ vodi ga jedan inspirativan tekst Dragana Stojanovića (286) i ona se u celosti zasniva na pre-pričavanju Sloterdajka. Da li Sloterdajkovo ime treba da legitimiše potpuno preskakanje Liotarove argumentacije iz *Postmodernog stanja* i *Odgovora na pitanje: šta je postmodernizam?*

U svega nekoliko rečenica Perišić uspeva da izjednači dekonstrukciju i relativizam: „Dekonstrukcija ne želi da razmatra značenja u tradicionalnom smislu, moglo bi se reći da ona ne želi da tumači delo, već da ga samo čita... implicira da je broj značenja neograničen i ima ih koliko ima i čitanja“ (254-255). Svako čitanje, čak i najobičnije parafraziranje je interpretacija, ali da li sve zavisi od čitaoca? Da li to znači da „sve može“ i da između relativizma i dekonstrukcije treba staviti znak jednakosti? Derida ne isključuje autorsku intenciju, niti poriče njeno postojanje, samo je lišava njenog povlašćenog mesta. On piše o neodlučivosti koja otvara polje odluke ili odlučivosti - neodlučivost uvek zahteva odluku u poretku etičko-političke odgovornosti. Neodlučivost je neophodan uslov svake odluke. Da bi struktura neodlučivosti, a sa njom i strukture odluke i odgovornosti bile moguće, mora postojati igra razlika, *différance*. Da li ovo liči na nihilističko podrivanje svih pozitivnih vrednosti?

Situacija nije ništa bolja ni kada Perišić pokuša da tumači de Mana: „nužno slepilo prouzrokuje ponekad kritičarski uvid (insight) koji je nezavisan od intencije“ (256). Između „ponekad“ i „uvek“ postoji ogromna razlika. Svi kritički tekstovi sadrže ono što de Man naziva kritičkim slepilom: ne samo da kritičar kaže nešto što delo ne sadrži, nego kaže i nešto što nema nameru da saopšti. To ne znači da ono što kritičar kaže nema veze sa delom, nego da se jaz između njegove tvrdnje i namere ne može odbaciti kao puka pogreška. Slepilo je rezultat uvida, a ta činjenica je neraskidivo povezana sa samim činom pisanja.

Perišićevo „nepažljivo čitanje“ najuočljivije je prilikom razmatranja „Deridinog zaključka o proizvoljnosti potpisa“ i tvrdnje kako je „potpis kojim se konačno verifikuje autorstvo jednog sveta zapravo falsifikat“ (285; 209-212). Derida se bavi dekonstrukcijom binarne opozicije imitacija/original, ali tu ne dolazi do zamene jednog termina onim drugim, već do ukazivanja na njihovu međuzavisnost: značenje svakog od njih zavisi od traga onog drugog sadržanog u njegovoj definiciji.

Nastavljajući dalje, Perišić bez problema zaključuje kako „po Deridi, nije moguće pročitati poruku, koja i ne postoji u pravom smislu reči zato što je odsutna instanca koja je emituje“ (210). Zapravo, igrajući se sa potpisom Derida samo akcentuje teze koje je prethodno već izložio. Da bi jedan spis zaista bio spis potrebno je da nastavi da dela, da

Bojim se da imam loše vesti za Mrkonjića

bude čitljiv čak i ako njegov autor više ne odgovara za ono što je napisao i potpisao - bilo zato što je privremeno odsutan, zato što je mrtav, zato što mu ne ide u prilog intencija spisa ili zato što nije pisao sa intencijom da kaže ono što misli. Literabilnost (koja bi se u izvornom smislu mogla posmatrati i kao strukturalno nesvesno) uzrokuje da intencija nikada ne može postati potpuno prisutna samoj sebi, a mogućnost ponavljanja i identifikovanja oznake (čitljivost) implicirana je u svakom kodu. Pišući o Ostinu, Derida smatra da standardan slučaj obećanja mora biti prepoznatljiv kao ponavljanje jednog konvencionalnog postupka. Zato oponašanje nije nezgoda koja je slučajno zadesila original, nego je uslov autentičnog i originalnog.

Stvari su još jasnije kada u igru uđe invencija. Invencija je invencija samo ako su njena originalnost i jedinstvenost od početka prekinute javnom prepoznatljivošću, mogućim ponavljanje i re-inven-cijom. Svaka invencija pretpostavlja da neko ili nešto dolazi prvi put, ali ona može zadobiti status invencije samo ako će njena socijalizacija biti garantovana sistemom konvencija. Može se reći da je invencija invencionisana samo ako se ponavljanje, opštost, opšta dostupnost i publicitet, već predskazuju u strukturi prvog puta. Navedene primedbe ukazuju da Igor Perišić jednostavno nije uradio ozbiljan naučni rad, a da je *Gola priča* primer „magistriranja na brzinu“. Međutim, kako očigledne mane nisu primećene i kako je došlo do toga da ova (s)misaona havarija uopšte ugleda svetlost dana u izdanju Platoo i Instituta za književnost i umetnost? Kako se moglo desiti da Aleksandru Jerkovu, Perišićevom mentoru, uredniku u Platou i velikom zastupniku postmodernizma u Srbiji promaknu svi navedeni problemi? Takođe, autor *Gole priče* ističe kako je njegovo delo svoje konačno uobličjenje dobilo u Institutu za književnost i umetnost tokom rada na projektu *Savremene književne teorije i njihova primena: nove diskursivne prakse književno-teorijskih proučavanja* (rukovodilac Gojko Tešić). Zato, na samom kraju, ostaje pitanje kakav je to projekat bio ako je na njemu uobličena *Gola priča* Igora Perišića? ■

Praktikum za nacionalno pomirenje

Nakon što je pozvao žrtve da pruže ruku dželatima u okviru projekta „Mir, mir, mir - niko(m) nije kriv“, Tadić je sočinio mali Praktikum koji sadrži praktična uputstva za nacionalno pomirenje šutih sa rogatima.

☺ Ako prilikom rukovanja ostanete bez desnice ruke, ne obazirite se na to. Ne treba zlopamtljivo gledati u prošlost, pogotovo kada je dotična stara tričave tri sekunde. Okrenimo se budućnosti - okrećimo pedale na točkovima napretka! Ne žalite za desnicom, sa njom smo raskrstili! Šta će vam desnica kad stupate u koaliciju sa partijom levice? A ako slučajno ostanete i bez levice, ne berite brigu. Bicikl može da se vozi i bez ruku.

☺ Ko pomene Dačićevo koferče, može odmah da pakuje kofere.

☺ Ko neće da se pajta sa Mrkom, neka se iz DS-a udalji trkom.

☺ Kome se na sastanku sa socijalističkom društinom smuča i počne da povraća, moraće hemijsko čišćenje njihovih odela iz sopstvenog džepa da plaća.

☺ Ko ustvrdi da su socijalisti maroderisali bez odmora, neka se odmah odrekne upravnog odbora.

☺ Ko nije spreman da popijene batine oprost socijalističkoj družbi, neka se oprost od napredovanja u državnoj službi.

☺ Ako misliš da je SPS zločinačko udruženje, moraćemo da prekinemo naše lukrativno partijsko druženje.

☺ Ako te duša ne boli za pokojnim Slobom, možeš da kažeš zbogom unosnim poslovima sa svakovrsnom robom.

☺ Ko misli da socijalistima nije mesto u Internacionali, neće moći više sa tajkunima da se tali.

☺ Kome smeta što je Marko oslobođen, zažalite što je uopšte rođen.

☺ Ko izusti da su socijalisti ruinirali, devastirali i na ništa napravili majčicu Srbiju, da mu umre majka.

ARMATURA

Piše: Bojan Tončić

O KOVČEGU, VEĆINI I KRVI

Dva grada-simbola vladavine Slobodana Miloševića udobno se baškare u novijoj srbijanskoj istoriji, dodajući joj ovih dana nove sumanute ornamente; u Požarevcu, rodnom gradu narečenog, njegov je sin oslobođen svake krivice za bestijalno uživanje u premlaćivanju otporaša u suton očeve diktature, što je svojedobno i priznao, a u Leskovcu je sa kolosalna tri mandata na mesto predsednika Skupštine opštine došao Živojin Stefanović, čovek koji je u dva navrata saznao šta je vox populi, dok je popravljao spaljenu kuću. Tako čarobna mantra demokratije - većina - dobija u Srbiji nove pojavne oblike, a glasovanje drugačiju specifičnu težinu koja se može prevesti kao *ipak ste baš to tražili, iako niste znali (a trebalo je da znate)*. Ponešto o tome rekao je autor obavezujućeg uputstva Boris Tadić (u daljem tekstu Autor), nalazeći jedinstvo u bolu zbog smrti Zorana Đinđića i Slobodana Miloševića.

- Ja nisam plaćenik, ja sam podstanar. Podstanar sam ja! - uzvikuje sa krova kršnog „keca“, pred 20 hiljada građana (procena CNN i Slobodne Evrope) Ivan Novković, montažer leskovačke televizije tog istorijskog 1. jula 1999, dva dana nakon legendarnog prekida programa u poluvremenu košarkaške utakmice SRJ - Nemačka. Bila je to istinska većina koja se prebrojavala na Širokoj čaršiji, bili su to istinski građani, ljudi sa građanskom svešću, spremni da zarad zdrave pameti mnogo toga rizikuju.

Novković je pozvao sugrađane na protest zbog tragičnog epiloga ratne pustolovine na Kosovu, 37 mrtvih rezervista i 15 policajaca iz Jablaničkog okruga čiji je načelnik bio Stefanović. Najveću podršku, vođa ustanka imao je kod preživelih rezervista i njihovih porodica, što nas vraća u sadašnjost i njihove nove proteste. Novi-stari predsednik Skupštine opštine i tada prvi čovek Okruga, bio je šef stožera koji je kreirao i realizovao najuspešniju isporuku mesa u istoriji juga Srbije, budući da je iz Leskovca i ostalih pet opština Jablaničkog okruga, od Vukovarske ofanzive do kosovskog progona Albanaca i pljačke pod uniformom, bilo najviše ljudi, a procenat odziva uvek iznad 90 odsto. Zajedno sa Miloševićem, kao žrtve ili krvnici, opisali su krvavi balkanski krug, vratili su se poniženi, osramoćeni, poremećeni, a mnogi, pogotovu časnici JNA i Vojske SRJ, i bogati. Paviljoni Leskovačkog sajma u vreme Novkovićeve *basket revolucije* bili su prepuni bele tehnike otete iz kuća prognanih ili ubijenih kosovskih Albanaca. Prvi deo pobune protiv Živojina Stefanovića okončan je (prvim) paljenjem i temeljnim devastiranjem njegove kuće, uz pevanje i pucanje.

Milošević će sledeće 2000, nošen pogrešnim DB informacijama, poslednji put doći u Leskovac da otvori nezavršenu železničku stanicu i pokuša, ispostaviće se bezuspešno, da zaradi još koji glas. Petog oktobra i Leskovac je oduvao Miloševićev režim, a rušenje Stefanovićeve kuće postalo je hobi sa morbidnim detaljima kakvi su razvlačenje donjeg veša i porodičnih uspomena po gradu. I to je bila manifestacija volje većine.

Osam godina kasnije većina će se u Leskovcu na biralištima izjasniti za Demokratsku stranku koja je od 75 odborničkih mandata osvojila 25, dva više od radikala, a koalicija SPS, PUPS i PSS tek šest mesta u Skupštini opštine. Zajedno sa radikalima koji imaju 23 manda-

ta i delom koalicije SNS - SDP, dva odbornika, čine skupštinsku većinu koja je za gradonačelnika izabrala Gorana Cvetanovića, potpredsednika Srpske radikalne stranke, poznatog po tome što je više puta rekao da je Ivana Dulić Marković iz ustaške porodice i za to u leškovačkom Opštinskom i Okružnom sudu pravosnažno osuđen na novčanu kaznu od 80.000 dinara. Za predsednika Skupštine opštine su u miru i razumevanju izabrali Živojina Stefanovića kome su, po obavezujućem uputstvu Autora („...Imaće posla sa mnom, ha, ha, ha“, Boris Tadić) snishodljivo, uz osmehe koji su ličili na facijalni grč koji im pristaje, čestitale demokrate, sjedinjene u zajedničkom bolu zbog gubitka Zorana Đinđića i smrti Slobodana Miloševića.

A gde je sad volja većine, ako sedam hiljada rezervista protestuje u centru Leskovca zbog neisplaćenih izmišljenih nadnica za strah (čitajmo, za sve dozvoljeno - što nisu naravno svi iskoristili, preciznije, ogromna većina nije), neki dolaze i u Beograd, pred Vladu, neki uporno gladuju, zbog onoga u šta ih je Živojin Stefanović uveo. Čekajte, oni traže da im se plati, potpisnik ovih redova poznaje i one koji istinski žele samo poravnjanje, sebe smatraju žrtvama, žele izjednačavanje sa ostalim žrtvama različitih mobilizacija (Lično: Baš me briga, ko vas je terao da „branite“ tuđe granatama, apsolutno mi nije važno da li će novac dobiti dvojica ili petorica, dezertersam), a rezultati nam se nešto ne poklapaju. Sedam hiljada na ulici, a Žika predsednik Opštine, pa, ko je ovde lud. Naravno, pitanje je retoričko. Eto, 'teli ste demokratiju. Nego šta smo, ali ne ovo. Ne, baš ste to 'teli. Da se svima nama rugaju, da vređaju naš zdrav razum. I to nije lokalno pitanje, to je nesrećna Srbija danas.

Dolazimo do još jedne istorijske veze Leskovca i Požarevca. Svojedobno, u vreme kontramitinga, jedan je požarevački kafanski kozer, gledajući govor „Volim i ja vas!“, proročanski konstatovao: „Doteraće tebe Drnda u Požarevac!“. Čeda Drnda, vlasnik istoimene ugledne radnje za proizvodnju pogrebne opreme i pružanje sprovodnih usluga uistinu je, pre dve godine, negde na autoputu, u svoj belj službeni auto preuzeo kovčeg sa posmrtnim ostacima Slobodana Miloševića i doveo ga do Požarevca, gde će ga, u raku pod lipom položiti vrh socijalista, uz sasluženje Živojina Stefanovića.

Još nešto o Autorovom obavezujućem uputstvu za plakanje. Ispred kafea „Pasaž“ Marko Milošević i njegovi batinaši tukli su do iznemoglosti Momčila Veljkovića, Nebojšu Sokolovića i Radojka Lukovića koji je čudom preživeo. Nisu krivi, Marko Milošević je nevin, ponešto je zastarelo, presudio je požarevački Okružni sud. Zoran Ivanović - Zoki Roleks, Milan Bajić, braća Saša i Milan Lazić i Bojan Tadić oslobođeni su optužbe za nanošenje teških telesnih povreda otporašima. Bilo je tuče, kazaće predsedavajuća Veća Gordana Vidojković, ali „nijedan izvedeni dokaz nije mogao da utvrdi ko je koju povredu zadao“. Uz ovu šarmantnu nepismenost, ona je otporaše uputila na parnicu, upisavši se u debelu knjigu srama srbijanskog pravosuđa, na radost azilanta iz bratske Rusije, Marka Miloševića, njegove majke azilantkinje, ostatka porodice, ali i poštovalaca lika i dela Slobodana Miloševića koji treba da sa strankom Autora obavezujućeg uputstva o bolu oforme proevropsku vladu.

Osramočena Srbija nema nijednu instancu, a Sokolović, Veljković i Luković će u Strazbur. Julovsko požarevačko pravosuđe, prepu-

njeno kadrovima iz devedesetih, završilo je jedan deo posla, ali tu nije kraj problema Autora koji treba da poveri mandat novom predsedniku vlade Srbije. Marko Milošević i Mira Marković optuženi su za šverc duvana, a osim o njihovom oslobađanju, novi dvostruko ucveljeni koalicioni partneri brinu i o Dragoljubu Milanoviću, sužnju „Hajata“ u Zabeli - opet Požarevac - koji je ubio 17 radnika RTS, a pre i posle toga, sve dok ga petog oktobra nisu oplavili, kreirao sumanutu ratnohuškačku uređivačku politiku, deleći usput stanove čija se vrednost merila u milionima maraka. Milanović je, po principu „ko nije za sebe nije ni za drugoga“, svoju ženu proglasio deficitarnim kadarom, dodelivši joj stan od četrdesetak kvadrata, dok je sebe počastio sa 196 kvadrata vrednih 530 hiljada nemačkih maraka. Zbrinuti su i Milorad Komrakov, Simo Gajin, Tatjana Lenard... dovoljno za gađenje, čemu je i namenjen ovaj napis. Šta ćemo u međuvremenu? Treba realizovati nekakvu proporciju, zašto ne bi socijalisti dobili državnu televiziju, Tijanić je ionako viđen za odstrel. U toj proporcijalnoj podeli sinekura mesto bi mogao da dobije pomenuti Komrakov koji se uspešno oporavio od stresa stečenog u Zvečkoj, na isturenom položaju RTS gde je bio raspoređen posle petog oktobra. Tamo su ga, naime, progonili reptili nevidenih razmera; komšija koji je kosio travu video je tamo „zmiju sa trouglastom glavom“, a portir „guštera veličine do lakata“, zelenog i agresivnog, koji se ne plaši ljudi. I još jedan predlog. Ima li nečeg logičnijeg nego da se Leskovac i Požarevac pobratime?! U ime prošlosti i budućnosti! ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

HADŽI ANTIĆ, DRAGAN

HADŽI ANTIĆ, Dragan (12. 04. 1953), „Struja“, rođeni Beograđanin, čovek Mirjane Marković zauvek, primer partijskog uspona od *trnja do zvezda*. Završio je osmoletku i jednu godinu ŠUP-a. Uža profesija - električar. „Sa bandere ga je skinuo“ čuveni aforističar i urednik Beogradske redakcije *Politike* - Vlada Bulatović Vib, zaposlivši ga kao kurira. Od tog časa kreće duga staza Hadžijevog *profesionalnog* uspona. Najpre je radio kao tehnički sekretar DESK-a, a od 1982. kao stalno zaposleni novinar *Politike*, zadužen za SPC. Sledeći mentor bio mu je ozloglašeni Aleksandar Prlja. Hadžija je potom *neko* preporučio za vodiča predsednikove kćeri između *Scile* i *Haribde* novinarstva, nakon čega je postao intimus Mirjane Marković. Godine 1993. dobija nameštenje v.d. glavnog i odgovornog urednika *Politike*. Potom *prisvaja* vilu (nekada u vlasništvu MUP-a) u Bulevaru mira 20, koju sa postojećih 612 kvadrata proširuje za dodatnih 800. Kao glavni investitor radova pojavljuje se Komercijalna banka. Struja za tadašnju *Politiku* potpisuje tri porodična intervjua: sa Slobom, Mirom i čika Nebojšom (Pavkovićem). Izgleda da Struja u to vreme šteti spisateljsku snagu kao da predoseća da vreme njegovog pisanja tek dolazi. Nakon 5. oktobra beži glavom bez obzira pod skute vladike Filareta, gde kao tobožnji *iskusnik* provodi neko vreme. Izbegavši pred silnim sudskim procesima koji su se povelj protiv njega, Struja sa svojim perčinom odlazi dalje. Osnivač je kompanije (i izdavačke kuće) „Treći milenijum“ i turističke agencije koja uvodi specijalne čarter letove za Kubu. Jednoga dana, Struja se spektakularno pojavljuje (poput Zagora na godišnjem skupu poglavica u Darkvudu) na skupštinskom balkonu, odakle u društvu kubanskog ambasadora Ferere nadgleda usvajanje Deklaracije osude blokade Kube od strane SAD. Autor je knjiga *Ribnikari od Hitlera do Hom-baha* (2004) i vodiča *Kuba na dlanu* (2007). Priredio je tri to-ma pisama podrške upućenih Slobi, te zbornik *Krah haške optužnice protiv Slobodana Miloševića*. Izdao je monografiju o Mariji Šerifović pod naslovom *Molitva za patriote* (autora Saše Mirkovića), zbog koje ga je pevačica Šerifović bespesešno tužila. Nedavno je objavio knjigu Mirjane Marković *Pre i posle: 1985-2007*. Na predlog svog autora i novog saveznika Saše Mirkovića (rođenog u Boru, kome je sada dodeljeno mesto predsednika UO JP „Štampa radio i film“), Struja bi trebalo da postane glavni i odgovorni urednik TV Bor. Rehabilitacija je sveobuhvatna. Ne prisustvujemo li feniks-fazi SPS-a? Struja se samo zagontetno smeška. Niko više ne pominje da je bio glavna veza za objavljivanje teksta Miroslava Markovića „Čuruvija dočekao bombe“ u *Ekspresu*, uoči ubistva Slavka Čuruvije. ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

NAPRED SRBIJO!

(Navijačka himna Srpske radikalne stranke)

Napred u zlo, u krv i tlo
U logor-konc, u boc i škljoc
U rec i sec, u cvil i jec
Nek čuju dec oružja zvec

Napred u zled, u bod i vred
U krvi žed, slatke ko med
U jad i bed, život na kred
U slepi gled, unedogled

Napred u slug, u crni kug
U žal i tug, gospon i drug
U novi dug, u svetski rug
Sever i jug - napred u krug

Napred u post, u gloden-kost
Šta će ti tost? Ne budi prost!
Srušen je most, nada je lost
Nije nam dost, napred u zlost

Napred u glad, u zalud-rad
U grobni hlad, u bescilj-strad

I star i mlad, iver i klad
U zverstvo pad, svi napred sad

Napred u slom silinom svom
U krš i lom, spremni za dom
Hitar i trom, ajkul i som
U pravcu zlom, u karma-kom

Napred u smrt, stamen i krt
Bodar i drt, u rajski vrt
Pij krv na crt, živom i mrt
I svaka sort nek bude mort

Napred u treš, brže no fleš
Otimaj keš, nema oš-neš
Ispeci reš baš svaki leš
Sad nam je preš da budeš freš

U stroj, u vrst ko snoplje čvrst
Baš svaka vaš napred u faš
Odbaci grst, u grabež frst
Sada si naš, nema begaš

Svi napred marš, poklič je naš
Život da daš za srbo-falš
Nisi ti čvrst, na čelo prst
Za časni krst zemlju obrst

Napred u smak, izbor je lak
I slab i jak, student i đak
U zalet svak, u ponor čak
Ne traži dlak, napred u mrak

U sukob nov, u krvi zov
Zakolj i trov, zapali krov
Decu u tov, spremaj za rov
Napred u lov na vremeplov

P.S. (Samo za stranačke funkcionere)

Napred na plen, ne čekaj tren
Jagmi i grab, nikad il sad
Napred u hajk na olju lajk
Savest ne čak, napred u pljačk ■